

УДК 338.246.87 (477)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Белюсова І.А.¹, Сузак Т.О.²

¹ д.е.н., професор, заслужений економіст України, радник ректора, Університет «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (044)-455-57-07, e-mail.: irynab@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9371-0137

² к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та менеджменту, ПВНЗ «Європейський університет» Криворізька філія, м. Кривий Ріг, вул. Свято-Миколаївська, 55, 50000, Україна
тел.: (050)-48-83-937, e-mail.: glawbuh@list.ru
ORCID: 0000-0002-4123-8221, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-199-204>

PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF INFORMATIONAL AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE FINANCIAL COMPONENT OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

Belousova I.¹, Sugak T.²

¹ doctor of economics, professor, honored economist of Ukraine, advisor to the rector, «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (044)-455-57-07, e-mail.: irynab@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-9371-0137

² candidate of economic sciences, s. lecturer department of economics and management, European University University of Applied Sciences, Krivoy Rog branch, Kryviy Rih, st. Svyato-Nikolaev, 55, 50000, Ukraine, tel.: (050)-48-83-937, e-mail.: glawbuh@list.ru
ORCID: 0000-0002-4123-8221, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-199-204>

Анотація. У статті досліджено напрямки удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств (ЕБП) у сучасних умовах господарювання. Економічна безпека підприємства будь-якої галузі національної економіки є нині важливою характеристикою його фінансово-господарського стану. Внутрішнє і зовнішнє середовище функціонування суб'єктів господарської діяльності в Україні сповнене різних видів загроз, які формуються особливостями вітчизняної економічної системи. Соціальні та економічні процеси в сучасному суспільстві зорієнтовані на всебічне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій як у національному, так і в міжнародному масштабах. У рамках формування й реалізації механізмів управління процесом зміцнення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечення їх економічної безпеки слід розглядати як вид управлінської діяльності щодо формування, розвитку та реалізації конкурентних переваг і забезпечення життєздатності підприємств як суб'єктів економічної конкуренції. Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової системи ЕБП у прийнятті управлінських рішень не може не відчувати певних перетворень. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств та організаційно-економічний механізм управління процесом її зміцнення мають відбуватися одночасно: завдання першого полягає в підтримці оптимального рівня економічної безпеки підприємств, завданням другого є забезпечення її необхідного рівня задля досягнення своїх тактичних і стратегічних цілей.

Ключові слова: економічна безпека, інформаційно-аналітичне забезпечення, фінансова складова системи економічної безпеки.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 1, бібл: 10

Annotation. In the article the directions of improvement of the information-analytical support of the financial component of the system of economic security of enterprises in modern economic conditions are investigated. The economic security of an enterprise in any sector of the national economy is now an important characteristic of its financial and economic situation. The internal and external environment of the functioning of economic entities in Ukraine is full of various types of threats, which are shaped by the peculiarities of the domestic economic system. Social and economic processes in modern society are oriented on the comprehensive introduction of information and communication technologies both nationally and internationally. Within the framework of the formation and implementation of the management mechanisms of the process of strengthening the economic security of business entities, ensuring their economic security should be considered as a type of management activity in relation to the

formation, development and implementation of competitive advantages and ensuring the viability of enterprises as subjects of economic competition. Thus, the informational and analytical provision of the financial component of the system of the EBU in the adoption of management decisions can not but experience certain changes. Information and analytical support of the financial component of the system of economic security of enterprises and the organizational and economic mechanism for managing the process of its strengthening must take place simultaneously: the task of the first is to support the optimal level of economic security of enterprises; the second task is to provide its necessary level in order to achieve its tactical and strategic goals.

Keywords: *economic security, system of accounting and analytical support, financial component of the economic security system.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 1, bibl. : 10

Постановка проблеми. У забезпеченні фінансової безпеки функціонування сучасних підприємств інформаційно-аналітичне забезпечення відіграє вирішальну роль. З огляду на те, що істотним ресурсом інформаційно-аналітичного забезпечення є своєчасна, достовірна, облікова інформація як база для аналізу, підстава для надання вихідної інформації, ідентифікації деструктивних чинників впливу на ЕБП, то це потребує не лише захисту змісту інформації, але й засобів і технологій її отримання в діагностиці стану функціонування фінансової складової системи економічної безпеки.

Це визначає необхідність формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової з урахуванням як фінансової, так нефінансової інформації, враховуючи основні ризики і невизначеності діяльності за участю всіх структурних підрозділів для вибору альтернативних методів, процедур, для достовірного і повного відображення стану активів і зобов'язань, а також перспективного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячено праці вітчизняних і зарубіжних дослідників. Теоретичні аспекти та практичні рекомендації в сфері функціонування, діагностування та забезпечення ЕБП розроблено у роботах В. Алькеми [1], І. Белоусової [2], Л. Гнилицької [3], А. Дикого [4], О. Захарова [7], І. Мігус [9].

Незважаючи на отримані вагомі результати щодо розробок окремих складових забезпечення економічної безпеки підприємств, слід зазначити, що

у цій сфері існують невирішені питання, які пов'язані з удосконаленням забезпечення фінансової складової системи ЕБП інформаційним ресурсом, з огляду на те, що саме фінанси підприємства визначають стратегічні цілі його господарської діяльності. На практиці це призводить до результатів, які спотворюють реальний стан небезпеки та застосування неефективних заходів щодо забезпечення безпечних умов діяльності.

Основні проблемні питання - розробка процедур перевірки та підтвердження інформації зумовили необхідність здійснення подальшого дослідження, керуючись передовим досвідом.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення пріоритетних напрямків удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На кожному етапі процесу управління системою економічної безпеки обліково-економічна інформація не тільки відіграє вагомий роль у визначенні загроз та своєчасному реагуванні для їх нейтралізації, а й безпосередньо впливає на прийняття управлінських рішень. Оскільки саме бухгалтерська інформація та фінансова звітність зазвичай є джерелами для отримання даних під час діагностики рівня фінансової й економічної безпеки суб'єкта господарювання, то важливим компонентом забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств є релевантне інформаційно-аналітичне підґрунтя.

Впровадження інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової

складової системи ЕБП потребує врахування якості інформації облікової системи, оскільки вона впливає на здатність готувати надійну фінансову та управлінську звітність, плани і прогнози, якісні й кількісні значення індикаторів фінансової безпеки. У процесі формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи ЕБП, у рамках удосконалення аналітичного інструментарію, необхідним є використання сучасних методик, що сприяють упередженню ризиків надання інформації стороннім особам у процесі формування інформації для прийняття управлінських рішень.

Новітні комп'ютерні технології поширилися на всі сфери господарської діяльності, обліковий процес сучасного підприємства неможливий без застосування програмного забезпечення та інших інформаційних технологій. Інформаційні технології мають значний вплив на продуктивність праці, вони постійно вдосконалюються і стають більш ефективними. В той же час використання інформаційних технологій відкриває шлях до несанкціонованого доступу до інформації з боку різних користувачів, що може призвести до значних втрат, а в деяких випадках до банкрутства підприємства.

Останні зміни законодавства [6], впливають не тільки на склад фінансової звітності, а й зобов'язують підприємства, які використовують Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності розкривати фінансову та нефінансову інформацію у фінансовій звітності для достовірного й повного відображення стану активів і зобов'язань та перспективного розвитку підприємства [10]. Отже, з одного боку, виникає відповідальність у забезпеченні інформаційних потреб стейкхолдерів, а з іншого – є можливість отримати і використати інформацію про зміну зовнішнього й внутрішнього середовища з позиції взаємодії контрагентів.

Узагальнений перелік економічних рішень, що приймаються на основі

використання фінансової звітності, наведено у таблиці 1.

Так, у разі прийняття рішення інвесторами або власниками про придбання, продаж інструментів власного капіталу або визначення суми дивідендів інформація, яка надається у фінансовій звітності, вплине на рішення користувачів.

Інформація фінансової звітності необхідна менеджменту підприємства для визначення поточного стану підприємства та подальшої стратегії його функціонування. З огляду на те, що інформація у фінансовій звітності є відкритою, то для прийняття рішень нею користуються покупці та замовники, постачальники та банківські установи, органи влади, працівники. З викладеного в таблиці 1 можна зробити висновок, що показники фінансової звітності впливають не тільки на фінансові та господарські операції суб'єкта підприємництва, але мають важливі наслідки в прийнятті рішень зовнішніх користувачів інформації, а саме, інвесторів, кредиторів, постачальників, з огляду на те, що звітність містить інформацію щодо підприємницьких ризиків.

Таким чином, інформація фінансової звітності, з одного боку, є наслідком ефективної чи неефективної діяльності, а з іншого – значною мірою залежить від того, наскільки вдало ідентифіковані та опрацьовані певні ризики. Можливості системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах стрімкого зростання невизначеності зовнішнього середовища, загострення політичних та соціально-економічних проблем суспільства мають проявлятися шляхом упровадження інноваційних проектів та програм.

Наголошуючи на інноваціях у процесі управління, О. Захаров зазначає, що «на підприємстві необхідно організувати не просто захист його економічної безпеки в звичайному, традиційному розумінні цієї діяльності, а створити принципово нову, побудовану на основі впровадження інноваційних підходів інтегровану систему захисту».

Аналіз інформаційних потреб стейкхолдерів в прийнятті рішень на підставі показників фінансової звітності

Рішення, що приймаються	Суб'єкти, що приймають рішення	Інформаційні потреби суб'єктів при прийнятті рішень	Звітність, що забезпечує користувачів інформацією для прийняття рішень
Придбання, продаж, володіння цінними паперами Участь у капіталі підприємства, Оцінка якості управління, Визначення суми дивідендів	Інвестори, власники	Інформація щодо стану та можливих змін розміру корпоративних прав	Баланс (Звіт про фінансовий стан) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про управління
Поточне керівництво підприємством та планування	Керівництво підприємства	Визначення теперішнього фінансового стану підприємства, Формування стратегії подальшого функціонування	Баланс (Звіт про фінансовий стан) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Управлінська звітність
Рішення щодо початку, продовження, припинення подальшої співпраці	Покупці, замовники	Оцінка здатності підприємства вчасно виконувати договірні зобов'язання	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Управлінська звітність, Оперативна звітність
Рішення щодо надання кредитів, Рішення щодо початку, продовження, припинення подальшої співпраці	Банки, постачальники, інші кредитори	Забезпечення зобов'язань Оцінка здатності підприємства вчасно погашати свої борги	Баланс (Звіт про фінансовий стан) Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
прийняття рішень про подальше працевлаштування на даному підприємстві чи зміну місця роботи	Працівники	Оцінка здатності підприємства вчасно погашати заборгованість з оплати праці	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
Рішення про проведення додаткових перевірок	Податкові органи та органи соціального страхування	Оцінка здатності підприємства вчасно виконувати покладені на нього зобов'язання	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Податкова звітність
Рішення щодо підтримки конкретної галузі економіки	Органи статистики	Вихідна інформація для формування макропоказників	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
Рішення про продовження (припинення) діяльності підприємства у зв'язку із впливом на навколишнє середовище	Громадськість	Інформація щодо стану охорони навколишнього середовища	Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Джерело: сформовано на підставі [8]

Ця система повинна включати всі внутрішні ресурси підприємства, які можна використовувати як в цілому для створення безпечних умов діяльності підприємства, так і для протидії конкретним загрозам, які виникають як усередині підприємства, так і в його зовнішньому середовищі. У своїй діяльності щодо забезпечення економічної безпеки система захисту повинна використовувати сучасні технології, технічні засоби, методи і методики моніторингу, аналіз та оцінку загроз у сфері економіки, прогнозування їх можливої зміни, а також виникнення і найголовніше – ефективно протидіяти їм [7].

Процес удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств передбачає поетапний підхід, а саме: встановлення місії, стратегічних і тактичних цілей підприємства, дослідження економічних, технічних, технологічних, соціальних, правових, факторів безпеки, узгодження цілей економічної політики і політики забезпечення економічної безпеки підприємства, обирає способів і прийомів, що забезпечують найбільш адекватне відображення діяльності в бухгалтерському обліку, та інші етапи та механізми, реалізація яких дозволяє визначити дієві способи зменшення і нейтралізації загроз і забезпечити прийняття раціонального рішення щодо підготовки проекту розпорядчого документа про облікову політику як компонента інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової економічної безпеки підприємства.

У процесі управління комплексний підхід охоплює конкретні завдання з метою забезпечення інформацією зацікавлених сторін, враховуючи постійний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.

На нашу думку, використання комплексного підходу до формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової уможлиблює перехід

від організації окремих елементів до організації цілісного комплексу, який передбачає налагодження взаємозв'язків між окремими підсистемами і комплексами завдань.

Для того, щоб інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової системи ЕБП було дієвим важелем впливу на досягнення стратегії розвитку підприємства необхідним є застосування комплексного підходу щодо механізму формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки суб'єкта господарювання. Завданням комплексного підходу до формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки є забезпечення процесу інтеграції традиційних методів обліку, аналізу, контролю, аудиту з інструментами менеджменту в єдину інформаційну систему для прийняття на її основі управлінських рішень.

Використовуючи комплексний підхід у формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки, підприємства вирішують такі проблеми:

- підвищать ефективність здійснення управлінського процесу господарською діяльністю шляхом підпорядкування облікової інформації загальним інтересам інформаційної системи підприємства;

- максимально забезпечать своєчасну інформаційну підготовку управлінських рішень щодо впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на всі аспекти діяльності підприємства;

- зможуть налагодити постійний моніторинг стану економічної безпеки, здійснити оцінку рівня економічної безпеки;

- проаналізувати і визначити чинники впливу на стан безпеки;

- розробити варіанти прогнозних рішень, зреагувати на загрози та попередити про можливі небезпеки.

Висновки. Таким чином, для ефективного управління процесом інформаційно-аналітичного забезпечення

фінансової складової шляхом виявлення, оцінювання, контролю потенційних подій або ситуацій для одержання підприємством розумних гарантій стосовно досягнення поставлених ним цілей необхідним є застосування комплексного підходу для оптимізації взаємодії між зацікавленими сторонами та суб'єктом господарювання щодо забезпечення користувачів достовірною фінансовою інформацією за рахунок зменшення ризику суттєвого викривлення фінансової звітності.

Література:

1. Алькема В. Г. Модель управління змінами в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки : Збірник тез доповідей учасників III міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 27–28 березня 2015 р.) / Міністерство освіти і науки України, ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси: Вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2015. 374с.
2. Белоусова І. А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства : монографія. Київ : ТОВ «Дорадо Друк», 2010. 430 с.
3. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства : автореф. дис. докт. екон. наук : 08.00.09, 21.04.02 / ДВНЗ Нац. екон. Ун-т імені Вадима Гетьмана. К, 2012 36 с.
4. Дикий А. П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємств : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.09 / Житомир, 2010. 23 с.
5. Євдокимов В. В., Дикий А. П. Особливості організації бухгалтерського обліку при забезпеченні економічної безпеки підприємства. URL : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/815/1/29.pdf>
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-14. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Захаров О. І. Синергетичний ефект в системі економічної безпеки підприємства. *Вісник Черкаського університету*, 2016. №1. С. 38-44.
8. Кулик В. А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. С. 373.
9. Мігус І. П. Кадрова безпека суб'єктів господарської діяльності: менеджмент інсайдерями : монографія. Черкаси: вид-во «МАКЛАУТ», 2012. 315 с.
10. Сугак Т. О. Особливості інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. Вип. 51. 2018. С. 80-89.

Reference:

1. Alkema, V. G. (2015) Model of management of changes in the system of economic security of economic entities. Prospects of management activity of business entities in the context of economic security: A collection of abstracts of participants of the III International. sci. pract. Conf., Cherkasy, March 27-28, 2015) / Ministry of Education and Science of Ukraine, ChNU them. Bohdan Khmelnytsky.
2. Belousova, I. A. (2010) *Upravlins'kyi oblik – informatsiyna skladova systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva* [Management accounting - information component of the system of economic security of the enterprise], TOV «Dorado Druk», Kyiv, Ukraine.
3. Gnilitska, L. V. (2012) “Accounting and analytical support for the functioning of the system of economic security of the enterprise”, Abstract of Doc. dissertation, Global economy, Dvz National econ Untitled for Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
4. Wild, A. P. (2010) “Accounting organization as a tool for economic security of enterprises”, Abstract of PhD. dissertation, Zhytomyr, Ukraine.
5. Evdokimov, V. V. Dykyi, A. P. Features of the organization of accounting while ensuring the economic security of the enterprise. Available at: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/815/1/29.pdf>.
6. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" dated July 16, 1999 №996-14. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
7. Zakharov, O. I. (2016) “Synergetic effect in the system of economic security of the enterprise”, *Bulletin of Cherkasy University*, №1. pp. 38-44.
8. Kulik, V. (2014) *Oblikova polityka pidpryyemstva: nabutyi dosvid ta perspektyvy rozvytku* [The accounting policy of the enterprise: the acquired experience and prospects of development], RVV PUYET, Poltava, Ukraine.
9. Mihus I. P. (2012) *Kadrova bezpeka sub'yektiv hospodars'koyi diyal'nosti: menezhment insayderamy* [Personnel security of economic entities: management by insiders], MAKLAYT, Cherkasy, Ukraine.
10. Sugak, T. O. (2018) “Features of information and analytical support of the financial component of the system of economic security of the enterprise”, *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, №. 51. С.80-89.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2019 р.